

Zece ani in Romania. Succese si esecuri

Nicursor Dan

In 1998 imi luam doctoratul in matematica la Paris si, dupa 6 ani petrecuti in Franta, decideam sa ma intorc in Romania. Textul de fata incearca un bilant al implicarii mele sociale in cei 10 ani care au trecut. Este rezultatul reflexiilor si obsesiilor care au insotit aceasta perioada, care au devenit mai acute la un moment de bilant si s-au cerut comunicate. Poate fi util (mai ales a doua jumătate) celor care vor sa repete experienta.

1. De ce m-am intors?

1.1. Nu am suportat diferenta culturala. Diferenta de transcendentă între cele două culturi, mai precis, care imi crea o stare de iritare permanentă. O limba transporta o mentalitate și mentalitatea occidentală imi transmitea, minut cu minut “sintem, și tu ești, ceea ce facem, și nimic mai mult”. Or eu știam că sînt, și semenii mei romani vad la mine¹ după cum și eu vad la ei, mult mai mult decît ce ajung să fac.

1.2. Vroiam să schimb Romania. Mai precis, vroiam să fiu unul din 1000 de oameni care să se coalizeze într-o structură și să afirme “noi vom schimba Romania!”. Credeam într-o generație care să își ia, în sfîrșit, soarta în mîini. Credeam că istoria poate fi determinată printr-un efort comun de voință și nu se reduce la a fi rezultatul fluxurilor de capital². Privit retrospectiv, acesta a fost cel mai mare eșec.

2. Ce am făcut

2.1. Asociația “Tinerii pentru Acțiune Civică” - ATAC (1998-2002). Am fost unul dintre membrii fondatori și președintele acestei asociații care încerca să adune cele 1000 de persoane de care am vorbit la punctul 1.2. Nu a reușit, însă unele dintre activitățile derulate s-au dovedit utile. Menționez cele două Forumuri ale Tinerilor cu Studii în Străinătate ale caror organizatori principali am fost în 2000 și 2002. Au participat la fiecare cîteva sute de tineri care studiau sau studiasera în străinătate. Unii din ei și-au găsit posturi în administrație, în urma contactelor directe pe care le-au avut cu politicienii invitați. Rețeaua “Ad Astra” a cercetătorilor romani de pretutindeni s-a constituit în urma unor discuții începute de participanții la Forumul din 2000.

2.2. Școala Normală Superioară București – SNSB (2000-). Am fost unul dintre inițiatori și am fost directorul administrativ între 2000 și 2006. SNSB este o universitate complementară, adresată elitelor în științele exacte. Funcționează din 2001 în matematică și informatică, iar din 2008 va începe și în biologie. Nivelul cursurilor este la nivelul marilor universități occidentale, fapt confirmat de instituții prestigioase. Este probabil cea mai bună universitate din România. Am reușit să păstrăm în România pe perioada studiilor universitare cei mai buni studenți, aceia care alegeau înainte de înființarea SNSB

¹ În ultimii ani, mai ales cei care ar trebui să formeze o elită, au început să uite să o facă, obsedați să afirme “Eu mă descurc. Tu te descurci?”. Iritarea devine comparabilă.

² Căci care ar mai fi atunci diferența față de creșterea sfeclei de zahăr, de exemplu? Ploua, crește, nu ploua, nu crește.

sa plece la studii in SUA imediat dupa terminarea liceului. Numerosi universitari romani din occident vin sa predea la SNSB.

2.3. Asociatia “Salvati Bucurestiul” (2006-) a aparut ca reactie la agresiunea nesimtita asupra Bucurestiului din ultimii ani: demolarea a mii de case cu valoare de patrimoniu, constructia a mii de imobile nepotrivite in zonele protejate, disparitia a mai mult de jumătate din spatiile verzi. Am fost membru fondator si sint presedintele asociatiei. Raportul “Bucuresti, un dezastru urbanistic” din martie 2008, foarte bine primit de mass-media, sintetizeaza problemele Bucurestiului si mecanismele care le produc. “Pactul pentru Bucuresti”, lansat de 31 de ONG-uri si semnat in campania electorala de toti candidatii la functiile de primar si de consilier local, da un set de solutii. Aplicarea lor, in special prin Hotarire a Consiliului General (lupta e in curs) va schimba directia de dezvoltare a orasului.

Nu e nici un miracol in succesul mediatic al acestui ultim proiect fata de celelalte doua. Sustineam in sfirsit o cauza populara, nu una elitista, traficul din Bucuresti fiind principalul nostru aliat. Dincolo de impunerea “Pactului pentru Bucuresti”, marele nostru merit este ca am reusit sa deplasam atentia opiniei publice de la subiecte superficiale (asfaltari, borduri) la subiectele reale (dezvoltarea urbana, PUZ-uri derogatorii, etc.).

3. Ce n-am facut

3.1. ATAC. Sint doua lucruri importante pe care ATAC si le-a propus, era in pozitia sa o faca, dar nu a reusit. Probabil ca am fi vorbit azi de ele ca realizari daca SNSB nu mi-ar fi consumat tot timpul social (si mult peste):

3.1.1. Realizarea unei retele internet a asociatiilor romanesti de pretutindeni, care sa cuprinda atat asociatiile romanilor din occident (asociatii de studenti, asociatii ale romanilor din diferite orase/zone) cit si asociatiile romanilor din tarile vecine Romaniei. E pacat ca aceste comunitati nu comunica unele cu celelalte. In paralel, realizarea unei retele e-mail la nivel individual pentru romanii de pretutindeni, structurata pe 20-30 de tipuri de informatie. Fiecare membru al retelei putea sa trimita un mesaj tuturor celorlalti membrii ai retelei interesati de informatiile de un anume tip.

3.1.2. ATAC sa actioneze ca intermediar intre tinerii cu studii in strainatate dornici sa se intoarca in Romania si institutiile statului (administratia publica, universitati) care au nevoie de ei. Sint cunoscute sicamentele pe care majoritatea institutiilor statului le creaza tinerilor intorsi de la studii cu dorinta de a se angaja in Romania. E nevoie de o structura a societatii civile care, cu ajutorul mass-media, sa se lupte pentru fiecare caz in parte.

3.2. SNSB. Nu am reusit sa cream o imagine publica SNSB pe masura extraordinarului sau continut academic. E aproape necunoscuta marelui public, ziarele scriu de ea cind si cind (caci e greu sa scrii de bine), sponsorii (cu exceptia unora admirabili) nu apar pentru ca nu este vizibila marelui public.

3.3. O intrebare ma obsedeaza. Pusi cap la cap, pot spune ca am consacrat 5 din ultimii 10 ani activitatilor sociale. Un timp si o energie rupte dureros din timpul meu profesional si din cel personal. Nu regret. Ma intreb insa cit de eficient le-am folosit.

Cu acelasi timp si cu aceeasi energie, as fi putut fi de exemplu un ministru al educatiei mult mai bun decit multi din cei care au fost. As fi realizat SNSB si in plus as fi promovat multe alte proiecte necesare.

Intrebarea se precizeaza si devine: mi-am investit timpul si energia de la un nivel de decizie optim? Citeva consideratii mai jos.

4. Greseli fundamentale

4.1. Am neglijat ecuatia puterii. Nu am asumat puterea. In 1999 Emil Constantinescu mi-a oferit pozitia de secretar de stat pentru romanii din afara granitelor. As fi avut 10 angajati in subordine si de administrat un buget de 1 milion de dolari pe an. L-am refuzat, crezind ca pot sa-mi impun mai usor proiectele din societatea civila. Gresala uriasa!

In loc sa il sun pe colegul meu de guvern Andrei Marga pe firul scurt si sa rezolv acreditarea SNSB in 1-2 luni, am sunat de zeci de ori la cabinetul ministrului, unde o doamna spunea sa revin ... Am obtinut acreditarea 3 ani mai tirziu, prin bunavointa doamnei Ecaterina Andronescu.

In loc sa finantez SNSB cu o mica parte din bugetul pe care l-as fi administrat, am trecut cu totii prin situatii umilitoare pina la a obtine 5000 de dolari in 2001, 10.000 in 2002, 15.000 in 2003 ...

As fi fost un secretar de stat mai bun decit cei care au fost. As fi realizat macar harta comunitatilor romanesti din afara granitelor, care si astazi e la nivel de vorbe.

In fine, as fi ramas pentru toti functionarii cu care am avut ulterior de-a face fostul secretar de stat. Adica, in mintea lor, unul care are pe cineva in spate, ceea ce deschide usi nebanuite.

Cu alte cuvinte, am pierdut niste ani ca sa inteleg ca nu e de ajuns sa lansezi proiectul corect³, ca aparatul administrativ prin care acesta trebuie sa treaca are densitati specifice (de rea-vointa, de incompetenta si de indiferenta) si ca trebuie sa te inarmezi cu anumite pirghii pentru a-l face sa treaca. Aceasta este ecuatia puterii.

4.2. Am neglijat imaginea. Am neglijat importanta mass-media

³ Nu eram singurul naiv in epoca. In vara lui 1997, la o terasa in Grozavesti, un grup de tineri taranisti incerca sa convinga liderii Ligii Studentilor din anii 90³ sa li se alature si sa formeze cea mai puternica fractiune in PNT-CD. Acestia din urma au refuzat, consecventi ideii de a defini a treia cale ... "Voi nu intelegeti" le spunea Marius Bostan "ca sintem la putere?". Nu intelegeau.

In 2000 am organizat si moderat in Facultatea de Litere un seminar de politica, un talk-show in amfiteatru. Trebuia sa-l organizam la televiziune, pentru a avea 50.000 de spectatori in loc de 50.

In 2000 Radu Cosasu mi-a propus sa colaborez la Dilema. L-am refuzat, exagerind in mod ridicol un diferend asupra unui text propus. In loc sa fiu unul dintre apropiatii revistei si sa fiu invitat sa scriu pe diferite subiecte, m-am marginit sa trimit episodic texte la adresa oficiala a redactiei. N-au aparut.

Intr-un cuvint, vocea mea a lipsit din peisaj, desi era unul din lucrurile pentru care venisem in 1998. Am asteptat sa fiu invitat sa spun ceva, si am fost invitat rar. Mi-a lipsit vointa de a iesi in fata (in sensul bun). Tocmai de aceea, ii apreciez pe cei care in 1998 erau in aceeasi pozitie cu mine dar s-au asumat: A. Cioroianu, C. Preda, M. R. Ungureeanu, T. Paleologu. Chiar daca unii au esuat. Macar stie lumea cine sint si ce vor.

Revin la ipotetica pozitie de ministru pomenita la punctul 3.3⁴. Cum sa devii ministru cind nu apari la televizor, nu scrii la ziar, nu te plimbi prin sediile partidelor si nici pe la receptii? Cind, cu alte cuvinte, nu existi?

4.3. Nu am asumat temporal.

Am lucrat 6 ani pentru SNSB, dar nu am asumat acest interval de la inceput. Dimpotriva, eram convins in fiecare moment ca in urmatoarele 3 luni ma voi elibera de administratia SNSB. Din aceasta cauza, in loc sa actionez planificat si sa deleg secretariatului, am actionat intr-un hei-rup permanent, am fost nevoit sa fac eu insumi lucruri de rutina, care m-au indepartat de proiectele mari. Cu alte cuvinte, am aranjat hirtii si dosare in timpul in care trebuia sa fiu la receptii si sa caut bani pentru SNSB, inclusiv pentru secretariat.

4.4. Am construit in abstract, pentru cineva care urma sa vina.

Intre 1996 si 1998 am organizat la Paris un seminar de politica pentru studentii romani de acolo. Speram ca citiva din ei (dar nu si eu insumi; imi doream sa ramin matematician) sa se intoarca in Romania ca oameni politici, cu cunostintele dobindite in acest seminar. Nu a intrat niciunul in politica (doar Toader Paleologu, care ar fi intrat oricum) si seminarul a ramas pentru fiecare din noi o simpla reflexie culturala.

Am construit ATAC sperind sa vina un lider al generatiei care sa-l preia si sa-l conduca (eu urmind sa ramin un matematician in peisaj). Nu a venit.

Cu alte cuvinte, in loc sa construiesc pe masura puterilor mele, cum am facut-o ulterior, am irosit energie construind forme pentru alesul care urma sa vina. Efort inutil. Alesul, daca e sa vina, isi va crea singur forma.

5. Ce ramine?

⁴ N-as vrea sa se inteleaga ca e scopul meu in viata sa devin ministrul educatiei. Nici pe departe. As vrea sa ramina, literal, intrebarea: cum poti, cind decizi sa te implici social, sa faci astfel incit sa fii folosit la nivelul optim de competenta?

5.1. Placute. Am cunoscut, activind in societatea civila, citeva sute de oameni. Ramin cu imensa bucurie si onoare de a fi lucrat cot la cot cu ei. Cu ei, looserii, care dau din timpul lor liber pentru a schimba in bine societatea in care traiesc, cind inteleptii se vaicaresc la o bere ca nu e nimic de facut⁵. Cu fraierii, pe care prietenii lor, smecherii, ii intreaba constant “da’ tie ce-ti iese?”. 5000 de oameni care realizeaza, cu timpul distorsionat la maximum, activitatea sociala pe care ar trebui s-o realizeze 100.000. Ei reprezinta Romania mea astazi.

5.2. Si neplacute

In serile cind, si pentru a cita oara, eu, cu uriasul meu talent matematic, aranzam hirtii si situatii in loc sa fac matematica, in vreme ce sute de persoane care ar fi putut sa o faca in locul meu stateau in fata televizorului, nu puteam sa nu urlu interior “nu e corect!”.

Cind, dupa mii de ore consacrate voluntar unui subiect, ceri o jumătate de ora sau o simpla semnatura pe o petitie si semenul tau iti explica filozofic de ce personalitatea lui nu e compatibila nici cu petitia nici cu jumătatea de ora, nu poti sa nu simti, da, sila de Romania.

Nu pot sa nu vad mindria, ostentatia cu care semenii mei isi afiseaza supravietuirea. Cacatul social in care ne aflam, pina in git, in vreme ce auzim, din mii de piepturi, “eu ma descurc”. Romania vegetala.

Nu pot sa nu vad o Romania tradata din nou de cea care ar trebui sa-i fie elita, momentan la o bere cu baietii.

6. Ce urmeaza?

Cu 10 ani mai intelepti, continuam lupta.

⁵ “corul marii jelanii nationale”, cum spunea M. Papahagi.